פאה פרק ה' משנה ז'.

א] כאן מתחיל דיני שכחה, העומר ששכחוהו פועלים ולא שכחו בעל הבית שכחו בעל הבית ולא שכחוהו פועלים הנה הפירוש הפשוט שכדי שיחול שכחהבעי' שכחת שניהם גם שכחת בעה"ב וגם שכחת פועלים ועי' ירושלמי שילפי' מקרא עומר ששכחוהו פועלים ולא שכחו בעה"ב אינו שכחה דכתיב 'קצירך' ושכחת', שכחו בעה"ב ולא שכחוהו פועלים אינו שכחה דכתיב 'כי תקצור' ושכחת, כלו' כדי שיחול השכחה בעי' שכחת שניהם בגם הבעלים [קצירך] גם בפועל הקוצר בפועל [כי תקצור] ועי' להלן שהשכחה 'מתחילה בשכחת האחד רק שיחול לגמרי בעי' שכחת שניהם].

ב] עי' היטב סוגיית הש"ס ב"מ יא. שם הגמ' מחדשת שחצר שאינו משתמרת קונה – ובלבד שיעמוד בצד שדהו - אבל אם אינו עומד בצד שדהו אינו קונה

- אומרת הגמ' – ומנא תימרא דחצר שאינה משתמרת, אי עומד בצד שדהו - אין, אי לא - לא, דתניא:
- היה עומד בעיר ואומר יודע אני שעומר שיש לי בשדה פועלים שכחוהו, לא יהא שכחה, יכול לא יהא שכחה - תלמוד לומר ושכחת עומר בשדה בשדה ושכחת ולא בעיר.
- הא גופא קשיא: אמרת יכול לא יהא שכחה - אלמא הוי שכחה,
- ונסיב לה תלמודא בשדה ושכחת ולא בעיר, אלמא לא הוי שכחה!
- אלא לאו הכי קאמר: בשדה, שכוח מעיקרו - הוי שכחה, זכור ולבסוף שכוח - אין שכחה. מאי טעמא, דכיון דקאי גבה - הויא ליה חצרו, וזכתה ליה. אבל בעיר, אפילו זכור ולבסוף שכוח - הויא שכחה. מאי טעמא - דליתיה גביה דלזכי ליה.
- נבאר את הדברים ע"פ המבואר בתוס' וראשונים שם [רמב"ן ריטב"א ור"ן]
- כאמור הדין הוא הרי ששכחה חלה רק אם שכחו גם פועלים וגם שכחו בע"ה
- אם שכח רק אחד מהם אינו שכחה כמבואר כאן במשנה
- אומרת שם הברייתא [לפי ביאור ד' הגמ']
- שיש אופן ששכחו שניהם ועכ"ז זה לא שכחה
- מה שאם שכחו פועלים – אף שבע"ה זוכר <u>אם אח"כ שכח גם בע"ה</u> - הוי שכחה - כ"ז באופן שבשעה ששכחו פועלים הבעלים היה בע"ה בעיר דאז כיון ששכחו פועלים ואח"כ גם הבעלים שכח הוי שכחה
- אבל אם בשעה ששכחו פועלים בעה"ב היה בשדה והוא 'זכור' – הוא לא שכח – אז אף שאח"כ בעה"ב שכח לא הוי שכחה –
- למה אומרת הגמ'
- שכיון שבע"ה נמצא בשדה – 'כיון דקאי גבה' הויא ליה חצרו וזכתה ליה חצרו ושוב אפי' שכח אינו שכחה
- אבל אם בשעה שפועלים בעיר בע"ה היה בעיר אפילו 'זכור' אם לבסוף הוי שכחה – מ"ט דליתיה גביה דלזכי ליה.
- [ומזה מוכיחה הגמ' שחצרו של אדם קונה שלא מדעתו רק כשהוא עומד בצד שדהו אבל כשהוא בעיר שאינו בצד שדהו אין זה קונה לו].
-
- ומבואר בראשונים שגם בעיר שהוי שכחה כ"ז באופן שאח"כ בע"ה שכח – דאם בע"ה לא שכח הא לא הוי שכחה דלשכחה למדנו כאן במשנה שבעי' שכחת שניהם – מדובר שבע|"ה בסוף שכח –
- ובזה יש חילוק בין אם בע"ה נמצא בשדה בשעה ששכחו פועלים או שהוא נמצא בעיר –
-
- ועכשיו נכנס לחילוק
-
- אם בע"ה בשדה כיון שבשעה ששכחו פועלים מיד זכה בעומר ששכחו פועלים – אז אף ששכח בסוף לא חלה השכחה כי כבר זכה בו לפני זה
- משא"כ כשהוא נמצא בעיר שאינו בצד שדהו אז לא זכה – ואם אח"כ ישכח חל השכחה
-
- והראשונים שם תמהו בזה
- מה שייך שיזכה בעה"ב בשכחה ...
- הרי אם זה כבר שכחה גמורה אז וודאי שא"י לזכות – שהרי זה מתנו"ע
- ע"כ שזוכה משום שעדיין לא חלה השכחה – וק' א"כ מה שייך לזכות קודם שכחה הרי גם בלא שזוכה בחצר זה 'שלו' וע"ז אמרה תו' שאם שכחו שיזכו בו עניים ומה שייך לזכות – והרמב"ן מוסיף בזה:
- דא"כ תמיד יעמוד הבע"ה בתחילת הקציר ויאמר תקנה שדהו – וא"כ בטלת תורת שכחה ..
- וע"כ כיון שזה ממונו ורחמנא אפקרי' ... וא"כ גם כאן כיון שעדיין לא חלה השכחה בשכחת הפועלים כיון שעדיין 'לא שכח הוא' ... וא"כ היאך יכול לזכות בה .
-
- כ' הרמב"ן והר"ן ...
- נראה את לשון הרמב"ן
- ויש לפרש ולומר דבזכור לגמרי לו ולפועליו שלא נכנס בכלל שכחה עדיין אפילו מתנה ואמר תקנה לי שדי ולא תהא שכחה לאו כל הימנו, דהא תלמוד ממונו הוא ורחמנא אפקריה, אבל """משבא לכלל שכחה שכבר שכחוהו

- פועלים """"והוא נכנס לכלל הפקר - אם זכור ועומד בצד שדהו קונה לו שדהו, דמששכחוהו פועלים נכנס לכלל שכחה שהרי שכחו בעל הבית ולא שכחוהו פועלים אינו שכחה,
- מבואר ברמב"ן שקודם שהתחיל השכחה קודם שכחת בע"ה ופועלים וודאי ל"מ לזכעוצ בחצרו . הרי בלא"ה זה ממונו ...
- כאן מדובר אחרי שכחת פועלים – כבר התחיל השכחה – לשון הרמב"ן:
- הוא נכנס לכלל הפקר ... זה כבר הפקר רק שעניים עדיין לא זכו בה – שם יכול לזכות בו ונ"מ שאח"כ אם ישכח לא יחול השכחה – כי כבר זכה בזה מקודם לעניין שלא יחול שכחה ...
-
- ראשית מבואר חידוש – בפשוטו צריך את שכחת שניהם כ"ז שהשני לא שכח שכחת הראשון כלום – שכחת הפועלים לאו כלום הוא ...
- כאן מבואר לא כך כל שכחה פועלת – תחילת השכחה נעשית ע"י הראשון וזה נגמר ע"י השני [דוגמר הפרסת האב והבעל לארוסה ... מיגש קליש ...]
- וכיון שהתחיל השכחה 'נכנס לכלל הפקר.. יכול לזכות בו
-
- גדר הדברים מאוד ק' – מה הגדר אטו באמת ע"י שכחת פועלים זה נהי' הפקר ... מותר לכ"א לזכות בזה
- וצ"ע
-
- יש עוד ביאור בכ"ז בד' הר"ח והראב"ד בסוגייא שם [עי' חי' ר' נחום שהאריך בזה ועד"ז כ' האבי עזרי פ"ה ממתנו"ע והוא הכניס ד"ז בד' הראשונים הנ"|ל וצ"ע]
- כ' הראב"ד שם ז"ל
- שכבר זכתה לו שדהו משעה שהיה ראוי להיות שכחה """והרי הוא כאלו לקחו בידו וכל שבידו אין בו שכחה"""
- וכ"ה בר"ח שם ז"ל
- כיון דכי קאי בשדה וזכור זכתה לו שדהו, ואף על גב דבתר הכי שכחו אינה שכחה שכבר זכתה לו שדהו ""וכאילו נטלו מאותה העת"
- מבואר שענין הזכיה בסוגיין הוא להחשיבו כאילו נטלו - וזהו הפוטרו משכחה דדין שכחה נאמר רק קודם שנטלו בעה"ב, אבל לאחר שנטלו ל"ש תורת שכחה.
- ויסוד הדבר מבואר בגמ' סוטה מה. בדין עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו ושכחו דאינו שכחה דכיון 'שבא לידו' לא הוי שכחה – והנה שם בפשוטו גדר הדבר שדין שכחה נאמר רק כששכח בשדה אבל אם הכניס לתוך ביתו ואח:"כ שכחו או אפי' החזיר לשדה ושכחו אינו שכחה – שכחה הוא רק כ"ז שעדיין לא לקחו מהשדה – כל שבא לידו זה כבר אין דין שכחה
- וזה אומרת הגמ' שאם עומד בצד חצרו קונה מדין חצר הרי שחשוב כבא לידו ותו ליכא שכחה ..
- לא שכאן זה עובד עם קנין חצר רק מאותו סיבה שזה קונה משום חצר – זה חשוב בא לידו – מה"ט גם חשוב כבר לידו ...
-
- רק שלפ]י"ז תקשי ק' הרמב"ן א"כ כל שכחה נימא כן שחשוב כבא לידו ותו לא היהי בזה שכחה [כאן כבר אין לחלק בין התחיל השכחה – עי' מה שביאר בזה חי' ר' נחום – ומה שביאר האביח עזרי ועדיין צ"|ע.
-
- בעיקר ד' הגמ' שחצר שאינה משתמרת כיון שעומד בצד שדהו קונה מה"ט גם אם שכחו פועלים ובעה"ב זכור זכה ואין זה שכחה –
- לכאו' לפי"ז כשהחצר משתמר ששם קונה ואפי' אינו עומד בצד שדהו – אז זה לא יהיה שכחה כל ששכחו פועלים ואפי' כשהבעלים בעיר כיון שחצר קונה
- ויל"ע שלא הוזכר ...
- אך כך אמור לצאת ..
- אולי בדרך כלל זה חצר שאינו משתמר כיון שעניים נכנסים כל הזמן
- אבל ז"א לעיל פ"ד ה' מבואר שהשדה פץתוחה בג' אבעיות [שם מדובר על פאה אך לכאו' גם על שכחה – וכ"מ בר"י בר מלכי צדק וע"ע רא"ש ומשנ"ר שם]
- וצ"ל אה"נ
- אבל לפי' הראב"ד והר"ח י"ל דבר נפלא –
- הנה בהא דחצר 'שאינה משתמרת קונה' כשעומד בצד שדהו יש ב' מהלכים יסודיים בראשוניפם
- ברש"י משמע שזה קונה ממש כמו חצר המשתמרת – חצר המשתמרת קונה – שאינו משצתמר אינו קונה – אם עומד בצד שדהו ה"ה שומרה והדר לקנות ממש כמו חצר המשתמר
- ז"ל רש"י
- אי עומד בצד שדהו אין - דעכשיו היא משתמרת על ידו.
- אבל ברא"ש שם סי' לא' כ' ביאור מחודש
- הנה קי"ל שחצר שקונה מדין שליחות קונה
- וכ' הרא"ש שלכן רק חצר המשתמר קונה דאדם לא מניח חפציו אצל שליח שאינו משמר חפציו

- ולכן חצר שאינו משתמר אינו קונה
- \אז למה עומד בצדו קונה ... נ' ברא"ש שכיון שבעצמותו אינו משתמר אין זה מועיל מדין חצר
- זה מועיל מדין יד' חצר משום יד לכן בעי' עומד בצדו ...
- וז"ל
- אבל חצר שאין משתמרת אם אין עומד בצדה במציאה לא קני. דאי אפשר להיות מטעם שליחות דאנן סהדי שאין אדם רוצה שיהיו חפציו ביד שליח שאין משתמר בידו. ב הלכך מטעם יד קנה הלכך בעינן דומיא דיד בסמוכה לה.
- [נ"מ אם בעי' עומד בתוכו ואכמ"ל]].
- עכ"פ לפי"ז י"ל שלשיטת הר"ח והראב"ד שלא עסוקים בקנין רק בעי' שיגיעי לידו בזה בעי' שיחשב כחצר משום יד
- וזה אומרתץ נהגמ'
- אם עומצד בצדו חשוב משום 'יד' הוי כבא לידו א"כ גם לא שהוי שכחה ודוק וכנ"ל ...
-
-
- מבואר בגמ' שם שרק באופן ששכחו פועלים בתחילה ובע"ה עדיין זכור – כל שבע"ה בשדה זכה בזה ואז אפי' שכחו בע"ה לא הוי שכחהב כי זכה בו
- אבל שכוח מעיקרא – דהינו שבע"ה שכח מקודם ואח"כ שכחו פועלים אז הוי שכחה
- מדוע לא נימא גם בזה שמיד אחר שכחתו של בע"ה התחילה השכחה ושוב יוכל לזכות בו - כל שהוא בשדה ...
- וכ' הר"ן ז"ל
- מכאן נ"ל דשדה שאינה משתמרת אינה קונה מציאה שאינו יודע בה ואפי' עומד בתוכה דכיון דשדה זו מצד עצמה אינה משתמרת אף מפני שעומד בתוכה אינה משתמרת למה שאינו יודע שהוא בה הילכך כל שקדמה שכחת ב"ה לשכחת פועלי' א"א שתזכה לו שדהו כיון שלא הי' יודע בה
- [ולכאו' נ"מ אם ייזכר קודם שישכחו פועלים אז באמת יזכה ...
-
- עוד נ"מ בחצר המשתמרת ...
-
- ע"ע דברי יזחקאל נח' ..
-
- רק לפני שנעבור לשיטת הר"ש והרא"ש והרע"ב נביא עוד ידיעה מאוד מעניינת:
- ברמב"ם מבואר ע"פ הירושלמי [ותלוי זה בגי' הירושלמי כאן] חידוש מאוד גדול
- שמה שחל שכחה ע"י בע"ה – או באופן שיש פועלים זה חל ע"י שכחת שניהם – כ"ז באופן שאין כאן אנשים שרואים זאת .. אבל אם זה נשכח מבע"ה ומפועלים אבל זה לא נשכח משאר בני אדם אין זה שכחה ז"ל הרמב"ם ה' א'
- העומר ששכחוהו פועלים ולא שכחו בעל השדה, שכחו בעל השדה ולא שכחוהו פועלים, שכחוהו אלו ואלו """"והיו שם אחרים עוברין ורואין אותן בעת ששכחוהו"' אינה שכחה עד שישכחוהו כל אדם
- ....
- ועי' תו"ז שאין הכוונה שהאחרים מחילים דין שכחה – רק כל היכא שאחרים עדיין רואים זאת אין זה במצד שכוח שהרי כיון שאחרים רואים יזכירו הם לבע"ה ..
- וכ"ה ברדב"ז ז"ל
- לא קרינן ביה ושכחת כיון דאיכא אחרים שיזכירוהו
- ועי' תו"ז שהק' דא"כ מה צריך קרא שבעי' שכחת פועלים – וכי גרע משכחת 'עולם' ...
- ותי' נ"מ שזה מחיל השכחה – דזה וודאי אם שכחו העולם לא חשוב תחילת שכחה – ומהני מה שהעולם יודע רק כדי למנוע את שכחת בעה"ב ודוק
-
- רק נחזור בקצרה
- דין המשנה שלנו אינו קשור לסוגיא שם – כאן במשנה אין חילוק אם נמצא בעיר או בשדה
- לדין שכחה צריך שכחת 'שניהם' וזה אומרת המשנה שאם שכח רק אחד מהם – או פועלים או בע"ה אין זה שכחה
- וגם באופן שבע"ה בעיר כל ששכחו פועלים ולא בע"ה 'לא חל השכחה' – צריך את שכחת שניהם
-
- אבל בד' הר"ש הרא"ש והרע"ב מבואר אחרת וז"ל הר"ש:
- שכחו פועלים ולא שכחו בעל הבית [דאינו שכחה] - כגון דבעל הבית בשדה דקאי גביה דליזכי ביה אבל אי הוה בעל הבית בעיר הוי שכחה אף על גב דלא שכחו בעל הבית
- וכ"ה ברא"ש ורע"ב והגר"א בשנו"א –
- מבואר בד' שגם באופן שלא שכח בע"ה כל ששכחו פועלים 'והבעלים נמצא בעיר' חל השכחה
- ורק באופן שבע"ה בשדה אז לא חלה שכחת פועלים
- ?
- היה מקום לבאר שמה שהשכחה תלוי' בשכחת בע"ה כ"ז כשהוא בשדה שגם הוא בכלל בקוצרים –
- וזהנ החילוק – כשהוא בשדה השכחה תלוי' גם בו

- אבל כשהוא בעיר אין השכחה תלוי רק 'בפועלים לא בו'
- אבל ז"א מבואר בגמ' ב"מ הנ"ל שהטעם שכשהוא בשדה הוי שכחה משום שזכה בחצרו – ומזה למדה הגמ' שחצר קונה - כשעומד בצד שדהון ...
- וכ"ה לשון הר"ש כאן שהטעם שכשהוא בשדה אין זה שכחה – 'משום שזכה בה'
- ...
- ומבואר מזה ששכחת פועלים לחוד הוי שכחה- כדחזי' שכשנמצא בעיר אף שבע"ה לא שכח אם שכחו פועלים הוי שכחה – הרי ששכחת פועלים לחוד עושה אותה שכחה
- ומה שבשדה אינו שכחה הינו משום שבע"ה קאי בשדהו וזוכה בה ...
- ועי' רעק"א שמד' הגמ' ב"מ לא משמע כן - משמע שהוי שכחה רק אם בסוף שכחו כמבואר שם 'זכור '"ולבסוף שכוח'"
- ועי' פר"ח על המשנה כאן [ציינו רעק"א] שלאו דוקא זכור 'ולבסוף שכוח'...
-
- אך מה שתמוה מאוד - אם שכחת פועלים לחוד עושה אותה שכחה מה מהני מה שעומד בצד שדהו איך יכול לזכות בשכחה הרי חל השכחה ואיך יזכה בממון עניים
- בשלמא לרמב"ן ניחא 'התחיל' ולא נגמר ...
- אבל אם כבר נגמר השכחה איך זה מועיל וצע"ג ...
-
- בעיקר נדון זה יש סתירה בד' רש"י ב"מ שם:
- עומר שיש לי בשדה - שהנחתיו שם מדעתי, וסמכתי על הפועלים שיביאוהו, ופועלים שכחוהו.
- לא יהא שכחה - אם חזר ושכחו - --- משמע שמה שהוי שכחה הינו רק אם שכחו בסוף
- מאידך בהמשך שם כ' ז"ל
- יכול לא יהא שכחה - תלמוד לומר בשדה ושכחת בעודך בשדה הוא דבעינן דשכחתיה אתה, ולא בעיר, """לא בעינן ושכחת""""""" שאף שכחת פועלים עושה אותה שכחה.
- ?
-
-
-
-
-
-
-
- עמדו עניים בפניו או שחיפוהו בקש הרי זה אינו שכחה:
- מדוע זה לא שכחה
- להבנת הענין נקדים את המבואר להלן פ"ו מ"י [ונרחיב בזה יותר להלן שם וכאן נקצר]
- כל הטמונים בארץ כגון הלוף והשום והבצלים - רבי יהודה אומר אין להם שכחה וחכמים אומרים יש להם שכחה:
- יש מח' אם דברים הטמונים בקרקע יש בזה שכחה
- דעת ר"י שאינו שכחה וממעט לה מקרא
- וחכמים לא דרשי וס"ל שיש דין שכחה גם בדבר הטמון
- נחזור למשנה
- חיפוהו בקש או עמדו לפניו עניים אינו שכחה
- ?
- כ' הר"ש שמתני' כר"י שס"ל שטמון אין בו שכחה ...
- ויש חידוש שגם 'עמדו לפניו עניים' הוי טמון
- ?
-
- הרא"ש כ' טעם אחר ז"ל
- או שחפוהו בקש - כיון שבגרמת העניים נשכח לא הוה שכחה.
- ועי' משנ"ר שהוי קנס כיון שהעניים גרמו לזה שיהיה שכחה אין זה שכחה ..... [ע"ש למה קנסו את כל העניים ...-]
- תיפוק"ל משום טמון
- י"ל כרבנן
- או שזה שעכ"פ עניים וודאי לא חשוה טמון.
-
- נ"מ לפי"ז באופן שזה התכסה מאליו או ע"י 'אחרים' לא עניים הוי שכחה ...
-

- יש עוד טעם
- גר"א ותפא"י – מחמת אונס